

Z. Br.

Prace geograficzno-kartograficzne w zakresie lokalizacji przemysłu

---

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 12/2, 462-463

1967

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

przednim numerze, przedstawia historię teorii barw w zachodniej Europie w latach ok. 600—1200, ograniczającą się wówczas do niewielu uwag w dziełach Izydora z Sewilli, Bedy, Trabana (Maura i kilku innych).

Nry 1 i 2/1966 zawierają dwa artykuły z historii medycyny: bogato ilustrowaną pracę E. Thierry'ego o narzędziach położniczych od XVII w. oraz A. Schmidta o zagadnieniach medycyny greckiej (niem.). Historii medycyny dotyczy również więk-
szość recenzji w tych numerach, podobnie jak i w poprzednich.

W odniesieniu do historii nauk ścisłych znajdziemy dalszy ciąg rozprawy J. Mac Leana, dotyczącej tu historii teorii barw w zachodniej Europie w latach 1200—1500; autor charakteryzuje teorię z punktu widzenia trzech prądów: augustynizmu (rozważane punkty: poglądy R. Grossetestego, J. Peckhama, metafizyka, światła, wpływ Awerroesa na Grossetestego); artystotelizmu (Albert Wielki i jego usiłowanie wyjaśnienia barw metali, poglądy Tomasza z Akwinu i Sigera z Brabantu); neoplatonickiego empiryzmu (Roger Bacon, Witelo, Dietrich von Freiberg); osobną pozycję w ujęciu autora zajmują William Ockham i Pierre d'Ailly.

E. Frison przypomina stulecie opatentowania lupy przez Steinheila i fotograficznych aplanatycznych obiektywów przez jego syna (1865/6), podając krótką historię firmy Steinheila i życiorys założyciela; lupy tej firmy są produkowane i używane do dziś. H. A. M. Snelders opracował w swoim artykule historię receptji antyflogistonowego systemu Lavoisiera w Holandii, uzupełniając bibliografię dotyczącą Lavoisiera (D. I. Duveen, S. Klickstein, *A Bibliography to the Works of Antoine Laurent Lavoisier, 1743—1794*. London 1954) pracami tłumaczy i komentatorów Lavoisiera: M. Van Marum (1750—1837) i A. P. Nahuysa (1737—1794). Praca L. Elauta dowodzi, jak ważną rolę w rozwoju biologii w XIX w. odegrał F. X. Bichat i jego *Anatomie générale* (1801) ze sformułowaniem pojęcia tkanki organicznej i jej specyficznej struktury; myśl Bichata, podjęta przez następnych badaczy, dała początek nowoczesnej histologii.

Artykuł Ksawerego Rowińskiego 400-lecie śmierci Andrzeja Wesaliusza z „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki” nr 4/1965 jest uwzględniony w bibliografii w nrze 2/1966, ukazującej się obecnie pod zmienionym tytułem *Bibliografia historii nauki krajów Beneluxu*. Ta forma stosunkowo szybkiego, dwukrotnego w ciągu roku podawania bieżących informacji bibliograficznych, odnoszących się do historii nauki wybranych krajów, wydaje się godna naśladowania.

Na koniec jednak dodajmy uwagę ogólną: „Scientiarum Historia” jest publikowana, jak wiemy, po większej części po flamandzku, artykuły czy choćby streszczenia w innych językach są rzadkie; szkoda więc, że korekta ich jest bardzo niestaranna, przekręcone słowa zniekształcają treść, co dodatkowo utrudnia, i tak niełatwy, dostęp do wysoce interesującej, często pierwszorzędno znaczenia, zawartości cenionego czasopisma.

Zofia Sidorowicz

PRACE GEOGRAFICZNO-KARTOGRAFICZNE W ZAKRESIE LOKALIZACJI PRZEMYSŁU

W dotychczasowej literaturze poświęconej historii geografii i kartografii problematyka rozwoju prac geograficzno-kartograficznych w zakresie lokalizacji przemysłu jest niemal nieknięta — pisze N. Kondratiewa na początku swego artykułu w nrze 3/1965 „Więstnika Leningradzkiego Uniwersytetu”. Artykuł nosi tytuł *Razwitiije geografo-kartograficzeskich rabot dla promyszlennoho projektirowanija i stroitielstwa w doriewolucionnoj Rossii*.

Autorka wyodrębnia trzy okresy: czasy państwa moskiewskiego do XVIII w. — idzie tu o prymitywne rysunki-plany wykazujące rzeki, tamy, drogi, rozmieszczenie

budynków dla celów eksploatacji zakładów; czasy Rosji XVIII w. i pierwszej połowy XIX w. — tu m. in. o dziele Łomonosowa *Pierwyje osnovy mietallurgii i rudnych dzieł*, gdzie jest już mowa o wyznaczeniu lokalizacji zakładów przemysłowych w zależności od miejsca wydobycia kopalini; trzeci okres trwa od połowy XIX w. do pierwszych lat XX w.

W nrze 2/1966 „Wiestnika” znajduje się dalszy ciąg artykułu N. Kondratiewej. Jest to rys historyczny prac kartograficznych i geograficznych przy projektowaniu rozmieszczenia ośrodków przemysłowych w ZSRR.

Autonka wymienionej dwuczęściowej rozprawy, N. Kondratiewa, zmarła w 1966 r. Jej sylwetkę naukową nakreślono w nrze 3/1966 „Wiestnika”.

Z. Br.

WKŁAD POLAKÓW DO KOMISJI KARTOGRAFICZNEJ ROSYJSKIEGO TOWARZYSTWA GEOGRAFICZNEGO

Do zamieszczonego w nrze 5/1965 dwumiesięcznika „Izwestija Wsiesojuznogo Geograficzeskogo Obszczestwa” artykułu I. Kostryca o pierwszym okresie (1904—1917) działalności Komisji Kartograficznej Rosyjskiego Towarzystwa Geograficznego dołączony jest wykaz prac członków Komisji, które wydrukowano jako załączniki do protokołów Komisji z lat 1904—1907. Autor wybrał tylko prace, jego zdaniem, najbardziej wartościowe naukowo.

Pozycji w wykazie jest 33. Niemal wszystkie dotyczą toponomastyki, z tych zaś prawie wszystkie zajmują się zagadnieniem oddawania na mapach Rosji nazw nierosyjskich grażdanką, w szczególności nazw polskich, estońskich, fińskich, tureckich i tatarskich, kałmuckich, chińskich, koreańskich. Praca nad uporządkowaniem nazewnictwa geograficznego i transkrypcji nazw obcych na mapach rosyjskich była bowiem drugim zadaniem, obok pracy nad kwestiami czysto kartograficznymi, nakreślonym Komisji Kartograficznej już w chwili jej powstania, w 1904 r. W związku z tym od razu powołano w jej łonie podkomisję nazw geograficznych, w której znalazło się wielu językoznawców.

Do podkomisji nazw wszedł m.in. — jak podaje Kostryca w referowanym artykule — Jan Baudouin de Courtenay. Uczony zajmował się tu transkrypcją nazw słowiańskich, w tym szczególnie polskich. Jego dwie prace z tego zakresu (z lat 1905 i 1906) wymienia wspomniany wyżej wykaz. Wykaz daje również wskazówkę, że w pracach transkrypcyjnych brał udział i drugi Polak, Władysław Kotwicz, wybitny mongolista i altaista, późniejszy profesor Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie; jest on współautorem pracy o transkrypcji nazw chińskich, wykonanej w Komisji Kartograficznej w 1905 r.

Jak widać, artykuł dotyczy nie tylko historii geografii, ściślej — kartografii, lecz także historii językoznawstwa — ortografii i toponomastyki. Jest też ciekawym przyczynkiem do biografii naukowej językoznawców polskich oraz do historii wkładu Polaków do nauki rosyjskiej. Dodać warto, że prace Baudouina de Courtenay i Kotwicza, stanowiące załączniki do protokołów Komisji Kartograficznej, są nieznane badaczom; wprawdzie protokoły były wydane drukiem, w bardzo małym jednak nakładzie: 150 egz. (przechowywane są w Archiwum Naukowym Wszechzwiązkowego Towarzystwa Geograficznego).

Przy okazji wspomnijmy, że w nrze 2/1965 wymienionego dwumiesięcznika znaleźliśmy obszerny artykuł N. Mielnikowej, przedstawiający Eugeniusza Romera jako twórcę polskiej kartografii szkolnej.

Z. Br.